

5. Ustrój Polski 1919 – 1922 – notatka

1. Sejm Ustawodawczy i Mała konstytucja

a) **Sejm Ustawodawczy** – wybory odbyły się **26.01.1919 r.** na obszarach kontrolowanych przez rząd Ignacego Paderewskiego, na podstawie ordynacji wyborczej z 28.11.1918 r.

b) **Mała konstytucja** – **20.02.1919 r.** - tymczasowa organizacja władz państwowych (do czasu uchwalenia konstytucji):

- władzę ustawodawczą pełnił jednoizbowy Sejm Ustawodawczy,
- władzę wykonawczą pełnił Naczelnik Państwa i rząd podporządkowani Sejmowi,
- stanowisko **Naczelnika Państwa powierzono Józefowi Piłsudskiemu**. Naczelnik Państwa reprezentował państwo na zewnątrz i stał na czele administracji cywilnej i wojskowej, powoływał rząd w porozumieniu z Sejmem. Każda decyzja Naczelnika Państwa wymagała kontrasygnaty (podpisu) odpowiedniego ministra

2. Konstytucja marcowa – 17 marca 1921 r.

Sejm Ustawodawczy 17 marca 1921 r. uchwalił konstytucję, która wprowadzała w II Rzeczypospolitej ustrój demokracji parlamentarnej, model parlamentarno – gabinetowy.

- konstytucja określała, że władza zwierzchnia należy do narodu, który sprawuje ją poprzez władzę ustawodawczą (Sejm i Senat) władzę wykonawczą (Prezydent, rząd na czele z premierem) oraz władzę sądowniczą (niezależne sądy).
- SEJM. Kadencja 5 lat. Wybory 5-cio przymiotnikowe (powszechne, równe, tajne bezpośrednie, proporcjonalne). 444 posłów. Obie płcie mają prawo głosu. Może się rozwiązać mocą własnej ustawy 2/3 głosów lub może go rozwiązać Prezydent za zgodą 3/5 Senatu. Sejm ma prawo pociągać prezydenta i ministrów do odpowiedzialności konstytucyjnej (gdy łamie konstytucję) oraz rząd i ministrów do odpowiedzialności politycznej (odpowiadają przed parlamentem, który może ich zdymisjonować).
- SENAT. Kadencja 5 lat. Wybory 5-do przymiotnikowe. Składa się ze 111 senatorów.
- PREZYDENT – wybierany był na 7 lat przez Sejm i Senat połączone w Zgromadzenie Narodowe. Stał na czele władzy wykonawczej. Zwoływał, otwierał, zamykał posiedzenia Sejmu i Senatu. Był zwierzchnikiem Sił Zbrojnych. Mianował Naczelnego Wodza na wypadek wojny. Posiadał prawo łaski. Mianował premiera, a na jego wniosek ministrów, którzy byli odpowiedzialni przed Sejmem. Każdy jego akt musiał mieć kontrasygnatę (podpis) ministra.
- SĄDY - władza sądownicza należała do sądów, w których sędziowie mianowani byli przez prezydenta. Były one niezawisłe i niezależne, a wyroki oparte na ustawach.
- konstytucja gwarantowała równość wobec prawa, bezpieczeństwo, wolność osoby, sumienia i wyznania, nietykalność mienia, tajemnicę korespondencji, swobodę stowarzyszeń, zapewniała poszanowanie własności prywatnej. mniejszościom zezwalała na zachowanie narodowości i języka.

Konstytucja podporządkowywała władzę wykonawczą władzy ustawodawczej.

3. Wybory parlamentarne – listopad 1922 r.

a) Żadne z ugrupowań politycznych nie uzyskało decydującej przewagi w parlamencie:

- Lewica – 25 %;
- Centrum – 24 % (najsilniejsze ugrupowanie to PSL „Piast”),
- Prawica – 29% (najsilniejsze ugrupowanie to Chrześcijański Związek Jedności Narodowej, koalicja m.in. endecji i chadecji, potocznie zwana Chjeną)
- Mniejszości narodowe – 22 % (najsilniejsze ugrupowanie – Blok mniejszości narodowych.

b) Marszałkiem Sejmu został **Maciej Rataj**.

4. Wybory prezydenckie 1922 r. i rządy demokracji parlamentarnej

- a) **9.12.1922 r.** połączone izby Sejmu i Senatu w Zgromadzenie Narodowe wybrały **Gabriela Narutowicza** z PSL – Wyzwolenie na **pierwszego prezydenta II RP**. Sprzeciwiła mu się endecja. Narutowicz został **zamordowany 16.12.1922 r.** przez fanatyka endecji Eligiusza Niewiadomskiego. Funkcję prezydenta przejął marszałek Sejmu Maciej Rataj do czasu wyboru nowego prezydenta.
- b) **16.12.1922 r.** Maciej Rataj powołał rząd gen. Władysława Sikorskiego, który wprowadził stan wyjątkowy. Rząd ten pełnił swą funkcję do maja 1923 r.
- b) **20.12.1922 r.** Zgromadzenie Narodowe wybrało **Stanisława Wojciechowskiego** z PSL – Piast na drugiego Prezydenta RP.

5. Rząd Chjeno – Piasta maj 1923 r.

- a) ugrupowania prawicy i centrum w maju 1923 r. podpisały **pakt lanckoroński**, skutkiem czego powstała koalicja endecji, chadecji i PSL-Piast zwana w skrócie **Chjeno – Piastem**. Miała ona przewagę w parlamencie dzięki czemu nowym **premierem został Wincenty Witos**.
- b) Chjeno – Piast przejął władzę w trudnej sytuacji społecznej i gospodarczej. Kraj pogrążony był w kryzysie gospodarczym, szalała hiperinflacja, we wrześniu rozpoczęły się strajki robotników w górnictwie, hutnictwie i przemyśle włókienniczym. W listopadzie 1923 r. strajk robotników w Krakowie przekształcił się w regularną walkę i został spacyfikowany siłą. **Rząd Witosy podał się do dymisji**. Gospodarka uległa praktycznie załamaniu.